

TUREB 2020 Kış Uygulama Gezisine Katılan Turist Rehberi Adaylarının Memnuniyet Durumlarını Belirlemeye Yönelik Bir Odak Grup Çalışması

A Focus Group Discussion Aiming to Determine Tourist Guide Candidates' Satisfaction with 2020-Field Trip Organized by the Union of Turkish Tourist Guides Chamber

Vedat ACAR¹, Turan OKUL²

^{1,2}Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Aydın

ORCID:

V.A.: 0000-0002-1679-6360

T.O.: 0000-0003-2129-3271

Corresponding Author:

Vedat ACAR

Email:

acrvedat@gmail.com

Citation: Acar, V. & Okul, T. (2022). TUREB 2020 kış uygulama gezisine katılan turist rehberi adaylarının memnuniyet durumlarını belirlemeye yönelik bir odak grup çalışması. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 12 (3): 645-668.

Submitted: 03.07.2022

Accepted: 09.09.2022

Özet

Bu araştırmada yurtiçi uygulama gezisine katılan rehber adaylarının memnuniyet durumlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi'nden 2020 Şubat döneminde uygulama gezisine katılan 11 öğrenci çalışma grubunda yer almaktadır. Katılımcılar ile geziye çıkmadan önce ve geziden döndükten sonra olmak üzere iki odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Toplanan veri içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre, katılımcıların başvuru esnasında bazı sorunlar yaşamalarına rağmen gezi esnasında beklentilerinin büyük oranda karşılandığı tespit edilmiştir. Ancak otel, restoran, tur programının yoğunluğu gibi bazı konularda memnuniyetsizliklerin olduğu belirlenmiştir. Ulaşılan bulgular ışığında gelecekte uygulama gezilerine ve bu alandaki akademik çalışmalara yönelik birtakım öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Turist Rehberliği, Turist Rehberliği Eğitimi, Turist Rehberliği Yurtiçi Uygulama Gezisi

Abstract

In this study, it is aimed to determine the satisfaction levels of the guide candidates who participated in the domestic field trip. The study group comprise of 11 students from Aydın Adnan Menderes University who participated in the field trip in February 2020. Two focus group meetings, before and after the trip, were held with the participants. The collected data were analyzed by content analysis technique. According to the findings, it was determined that although the participants had some problems during the application process, their expectations were met to a large extent during the trip. However, they were dissatisfied with some issues such as hotel, restaurant, and the intensity of the tour program. In the light of the findings, some suggestions were presented for future field trips and academic studies in this field.

Keywords: Tourist Guiding, Tourist Guiding Training, Tourist Guiding Domestic Field Trip

1. GİRİŞ

Turizm sisteminin en önemli unsurlarından biri turist rehberleridir. Dünya Turist Rehberleri Federasyon Örgütü (WFTGA) turist rehberini; tercih edilen lisanda turistlere rehberlik eden, bulunulan bölgenin doğal güzelliklerini ve kültürel mirasını turistlere tanıtan, bulunulan bölgedeki yetkili idarelerce kabul gören donanımlı bireyler olarak tanımlamaktadır (WFTGA, 2022). Türkiye’de önlisans ve lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren yükseköğretim kurumlarının sayısı son yıllarda hızla artmıştır. Söz gelimi 2021 yılı itibariyle büyük çoğunluğu devlet üniversitesi olmak üzere toplamda 39 farklı üniversitede lisans düzeyinde turizm rehberliği programları, 28 farklı üniversitede ise önlisans turist rehberliği programları yer almaktadır. Önlisans ve lisans programları kontenjanları toplamı 2021 yılında 3943’e ulaşmıştır (ÖSYM, 2021). Bu eğitim kurumlarında yetişen öğrenciler, aynı zamanda birer turist rehberi adaydır. Ancak bu adayların turist rehberliği mesleğine kabul edilmeleri için gerekli olan bir takım koşullar bulunmaktadır. Bunlardan biri de Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği’nin 22. Maddesi’nde yer alan yurt içi uygulama eğitim gezilerinin başarıyla tamamlanmış olmasıdır. Söz konusu geziler, TUREB (Türkiye Turist Rehberleri Birliği) tarafından düzenlenmektedir. Uygulama gezileri, turist rehberi tanımında yer aldığı gibi bölgenin doğal güzelliklerini ve kültürel mirasını teorik açıdan öğrendikten sonra bu değerleri, yerinde görmelerine ve incelemelerine olanak tanıyarak öğrencilerin teorik bilgilerini, uygulamada birinci elden deneyimlemelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca bu geziler sayesinde mesleği icra edecek olan adaylar, tur esnasında mola verilen yerleri, konaklama yapılan otelleri ve yemek hizmeti alınan tesisleri tanıyabilir, gezi esnasında zaman planlamasının önemini, ören yerinde anlatımın hangi noktalarda yoğunlaştığını, tuvalet molalarının ne sıklıkla verildiğini, tur aracını nereye park edebileceklerini, ziyaret noktalarında giriş-çıkışlarda nelere dikkat edilmesi gerektiğini daha iyi kavrayabilir.

Uygulama gezilerine katılmak isteyen adaylar, başvuru sürecinde, eğitim gezisi esnasında ve gezi sonrasında birçok süreçten geçmektedir. Bu süreçlerde öğrencilerin yaşadıkları olumlu veya olumsuz deneyimler, uygulama gezisinin verimliliğini etkilediği düşünülmektedir. Gezi öncesinde veya gezi sırasında yaşanabilecek sorunlar gezinin esas amacı olan eğitimin sekteye uğramasına neden olabilmektedir. Turist rehberliği mesleğini icra edecek olan adayların uygulama gezilerinde yaşayacakları sorunların asgari düzeye indirilmesi bu anlamda büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu alanda yapılacak bilimsel araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde turist rehberliği yurtiçi uygulama gezilerini ele alan sınırlı sayıda çalışmanın (Ön Esen, Güzel ve Gülmez, 2016; Ön Esen ve Gülmez, 2018; Güzel, Kalın, Nacak ve Bilgi, 2019; Manav ve Soybalı, 2020; Çokal, Özsoy ve Keskin, 2020) olduğu göze çarpmaktadır. Geçmiş çalışmalardan elde edilen bulguların, uygulama gezilerinin gerçekleştiği döneme, gezinin gerçekleştiği bölgeye, gezi süresine, katılımcıların çeşitliliğine ve veri toplama yöntemine göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Gerçekleştirilen bu çalışma verilerinin, uygulama gezisi öncesinde ve sonrasında aynı katılımcılarla odak grup görüşmesi yapılarak toplanmış olması, bu çalışmanın özgün yanını oluşturmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, TUREB tarafından düzenlenen yurtiçi uygulama gezilerine katılacak öğrencilerin gezi öncesi beklentilerinin ne oranda karşılandığını belirlemektir. Çalışmanın hem ilgili literatürdeki boşluğu doldurması hem de ileride gerçekleştirilecek uygulama gezilerinin düzenlenmesi aşamasında uygulamacılara ışık tutması beklenmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bilim, teknoloji ve sanayideki gelişmelerle beraber son yıllarda dünyada mesleki alanlarda çalışacak olan personelin yetiştirilmesi amacıyla teknik ve mesleki eğitimin önemi giderek artmaya başlamıştır. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü’ne (UNESCO, 2015) göre teknik ve

mesleki eğitim, öncelikle iş dünyasıyla ilgilenen teknolojiler ve ilgili bilgi alanları üzerine yapılan kapsamlı bir çalışma terimidir. Çeşitli kariyerlerle ilgili olacak pratik becerilerin, tutumların, kavrayışın ve bilginin kazanılmasını içerir. Hashim, Ali ve Ismail (2016) teknik ve mesleki eğitim ve öğretimin altında yatan temel mantığın, ilgili bilgi ve becerileri geliştirerek çalışmaya hazır mezunlar yetiştirmek olduğunu vurgulamaktadır. Bu çerçevede turizm rehberliği eğitiminin de bir mesleki eğitim olduğunu söylemek mümkündür. Ancak turizm rehberliği programlarında yer alan derslere ve bunların öğrencilere kazandırması beklenen bilgi ve becerilere bakıldığında bu eğitimin yalnızca mesleki bir eğitim olduğunu söylemek doğru olmayabilir. Çünkü rehberlik eğitimi, mesleki bilgiler dışında öğrencilerin genel kültür seviyelerini yükseltme amacı taşıyan dersleri de içermektedir. Dolayısıyla turizm rehberliği eğitiminin temelde rehberlik yapmak isteyen adaylara yönelik mesleki bir eğitim olmakla beraber, genel akademik eğitimi de içeren karma bir eğitim yapısı olduğunu söylemek daha doğru bir yaklaşım olabilir.

Turizm rehberliği eğitimi konu alan çalışmalarda (Weiler ve Ham, 2002; Christie ve Mason, 2003; Gorenak ve Gorenak, 2012; Carmody, 2013) bu eğitimin ülkeler için ne kadar önemli olduğu vurgulanmaktadır. Ülkemizde de bu alanda yürütülen akademik çalışmalar bulunmaktadır. Turizm rehberliği eğitimi yapısal anlamda ele alan çalışmalar (öğrencilerin ve profesyonellerin eğitim sistemine bakış açılarını veya algulamalarını ele alan çalışmalar hariç tutularak) incelendiğinde şu konularda yoğunlaştığı görülmektedir:

- Turizm rehberliği eğitiminin genel değerlendirmesi (Değirmencioğlu, 2001; Arslantürk, Küçükerin ve Apalı, 2016; Çeşmeci, 2020; Yenipınar ve Zorkirişçi, 2013; Tanrıseven, Bektaş ve Koç, 2019; Kılıç Uçmuş, 2021),
- Turizm rehberliği bölümleri müfredat incelemesi (İşçeli ve Kılıç, 2018; Eker ve Zengin, 2016; Kürkçü, 2018; Yenipınar ve Kardeş, 2019; Topsakal, 2021),
- Turizm rehberliği eğitiminde yeni bir öğretim tekniği/modeli (Şimşek, 2012; Sezerel ve Özogul, 2019; Okul ve Şimşek, 2020; Temizkan ve Timur, 2020; Okul, 2022)

6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu'na göre, turist rehberi ruhsatnamesine sahip olabilmek için; T.C. vatandaşı olmak, en az 18 yaşında olmak, yabancı dil yeterliliğine sahip olmak, üniversitelerin turist rehberliği bölümlerinin önlisans, lisans veya yüksek lisans programlarından mezun olmak koşullarını karşılamak gerekmektedir. Bununla beraber, üniversitelerin turist rehberliği bölümü dışındaki diğer bölümlerinden en az lisans düzeyinde mezun olduktan sonra, birliklerin ortak önerileri ve bakanlığın onayıyla birlikler tarafından düzenlenen ülkesel veya bölgesel turist rehberliği sertifika programını başarıyla tamamlayanların da rehberlik ruhsatnamesini alabileceği belirtilmektedir. Uygulama gezilerinin başarıyla tamamlanmış olması zorunluluğu Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği'nin 22. Maddesi'nde yer almaktadır (Resmi Gazete, 2012; Resmi Gazete, 2014)

Yurtiçi uygulama gezileri, turizm rehberliği eğitiminin en önemli parçalarından biri olarak kabul edilebilir. Söz konusu geziler, sınıf ortamında teorik olarak edinilen bilgilerin sahada pekiştirilmesi amacıyla düzenlenmektedir. Bu açıdan uygulama gezilerini, eğitim-öğretim faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilen "alan gezileri" çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Geçmiş çalışmalarda (Flexer ve Borun, 1984; Orion ve Hofstein, 1994; Hutzel ve Goodman, 2004; Farmer, Knapp ve Benton, 2007) alan gezilerinin öğrencilere deneyim sağlaması ve öğrenmeyi desteklemesi bakımından önemli bir yöntem olduğu vurgulanmaktadır.

Tablo 1. Turist Rehberliği Yurtiçi Uygulama Gezilerine Yönelik Geçmiş Çalışmalar

Yazar	Çalışma	Çalışma Grubu	Yöntem	Veri Toplama
Ön, Güzel ve Gülmez (2016)	Profesyonel Turist Rehberliği Öğrencilerinin Yurtiçi Uygulama Gezisi ve Tur Rehberlerine İlişkin Algılarını Ölçmeye Yönelik Pilot Bir Çalışma	Öğrenciler	Nicel	Anket
Ön Esen (2018)	Turist Rehberliği Eğitimi Kapsamındaki Uygulama Gezilerinin İncelenmesi: Bir Karma Yöntem Araştırması	Akademisyenler, Profesyonel Turist Rehberleri, Öğrenciler	Karma	Anket, Yarı Yapılandırılmış Görüşme
Ön Esen ve Gülmez (2018)	Turist Rehberliği Yurtiçi Uygulama Gezilerinin Öğrenciler Açısından Önemi: Akademisyenler ve Turist Rehberleri Üzerine Bir Araştırma	Akademisyenler, Profesyonel Turist Rehberleri	Nitel	Yarı Yapılandırılmış Görüşme
Güzel, Kalın, Nacak ve Bilgi (2019)	Turist Rehberi Adaylarının 2019 Yılı Eğitim Uygulama Gezisine Yönelik Algıları: Nitel Bir Araştırma	Öğrenciler	Nitel	Yarı Yapılandırılmış Görüşme
Korkmaz (2019)	Turist Rehberliği Uygulama Gezisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma	Akademisyenler, Profesyonel Turist Rehberleri	Nitel	Yarı Yapılandırılmış Görüşme
Manav ve Soybalı (2020)	Turist Rehberi Adaylarının Uygulama Gezilerinden Beklentilerinin ve Memnuniyet Düzeylerinin Araştırılması	Öğrenciler	Nicel	Anket
Çokal, Özsoy ve Keskin (2020)	Turist Rehberliği Yurt İçi Uygulama Gezilerinin Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi	Öğrenciler	Nitel	Kritik Olaylar Tekniği

Bu çalışmanın literatürdeki önemini ortaya koyabilmek için geçmiş yıllarda yurtiçi uygulama gezilerini konu alan çalışmalar Tablo 1’de sunulmaktadır. Rehberlik bölümü öğrencilerinin yurt içi uygulama gezisine yönelik beklenti ve algılarını ortaya koymayı amaçlayan Ön, Güzel ve Gülmez (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, öğrencilerin uygulama gezisine yönelik olumlu algılarının olduğu tespit edilmiştir. Turist rehberliği eğitimi kapsamındaki yurtiçi uygulama gezilerinin yeterliliğini ortaya koymaya yönelik Ön Esen (2018) tarafından gerçekleştirilen benzer bir çalışmada, öğrencilerin genel anlamda tur kalitesinden memnun oldukları ve tur kalitesi, tur programı, turdan beklenti, motivasyon, tur memnuniyeti ve mesleki tutum değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Uygulama gezilerinin öğrenciler açısından önemini belirlemeye yönelik Ön Esen ve Gülmez (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, akademisyenler ve turist rehberleri, uygulama gezilerinin rehber adaylarının mesleki başarıları üzerinde etkili olduğunu ve gezide görevli olan eğitmen turist rehberlerinin önemini vurgulamıştır. Hem turizm rehberliği bölümü akademisyenleri hem de profesyonel turist rehberleri, uygulama gezilerinin gerekliliğine dikkat çekmiştir. Güzel ve diğerleri (2019) tarafından 15 öğrenci ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşme neticesinde, katılımcıların beklentilerinin tura başladıktan sonraki günlerde değişim göstermesi ile, mesleğe ve mesleğin gerekliliklerine yönelik bakış açılarının da yeniden şekillendiği; uygulama gezisinin adaylar üzerinde bakış açısını değiştiren ve bilinçlendirici bir etkisi olduğu vurgulanmıştır. Diğer yandan söz konusu çalışmada olumsuz olarak yorumlanan konuları, fiyat, konaklama, tur programı, bilgilendirme, tur rotası, öğrenci konu anlatımları, tur katılımcıları ve tur organizasyonu olmak üzere 8 tema altında toplanmıştır. Korkmaz (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, TUREB yetkilileri ile akademisyenler arasında gerekli olan iletişimin sağlanamadığı ve uygulama gezileri ile ilgili konularda tam anlamıyla bir mutabakat oluşturulamadığı ortaya koyulmuştur.

Manav ve Soybalı (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada katılımcıların geziye istekli olmalarına rağmen gezi süresinin uzun olmasına bağlı motivasyon kaybının varlığına dikkat çekilmiştir. Bunun yanı sıra, katılımcıların uygulama gezisinden beklentilerinin oldukça yüksek olduğu ancak memnuniyet düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Çokal, Keskin ve Özsoy (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise turist rehberi adaylarının eğitim gezisinden en fazla memnuniyet duydukları faktörün eğitmen turist rehberleri olduğu, katılımcıların en fazla memnuniyetsizlik yaşadığı faktörün ise konaklama işletmelerinin de içinde yer aldığı fiziksel varlıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise Aydın Adnan Menderes Üniversitesi'nden 2020 Şubat döneminde yurtiçi uygulama gezisine katılan rehber adaylarının memnuniyet durumlarını belirlemek amaçlanmış ve çalışma grubunda yer alan öğrencilerle geziye çıkmadan önce ve geziden döndükten sonra olmak üzere iki odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir.

3. YÖNTEM

2020 TUREB yurtiçi kış uygulama gezisine katılan turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin memnuniyetlerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Sekaran (2003: 119), nicel araştırmaların aksine nitel araştırmalarda gözlem ve görüşme gibi veri toplama tekniklerine başvurulduğuna dikkat çekerek bu özelliği nedeniyle keşifsel bir niteliğe sahip olduğunu belirtmiştir. Altunışık ve diğerleri (2010: 68) araştırmaları temelde keşfedici, tanımlayıcı ve açıklayıcı olmak üzere üç kategoride incelemişlerdir. Söz konusu bu çalışmada, mevcut bir durumu ortaya koyması bakımından keşfedici bir niteliğe sahip olduğundan söz edilebilir. Araştırmanın temel amacı doğrultusunda belirlenen araştırma deseni durum çalışmasıdır. Bu çalışmada incelenen durum:

- Belirli bir zaman dilimi kapsamında (TUREB tarafından 2020 yılı şubat ayında düzenlenen yurtiçi kış uygulama gezileri)
- Katılımcıların (turist rehberi adaylarının)
- Çeşitli kriterler ışığında (beklentiler, şikayetler, sorunlar, kazanımlar) memnuniyetlerini ifade etmektedir.

Çalışmada veri toplama aracı olarak odak grup görüşmesine başvurulmuştur. Odak grup görüşmelerinde, çok sayıda insanın bir araya gelmesi neticesinde oluşan etkileşim sayesinde birebir yüz yüze görüşmelerden çok daha zengin veri seti elde etmek mümkün olabilmektedir. Söz gelimi yüz yüze görüşmede bireylerin aklına gelmeyen düşünceler ve yorumlar, odak grup görüşmesi esnasında diğer katılımcıların anlatımlarıyla şekillenebilmekte ve gün yüzüne çıkabilmektedir. Dolayısıyla veri toplama tekniği olarak odak grup görüşmesinin belirlenmesindeki temel faktör bu olmuştur. Odak grup görüşmesi katılımcı sayısının ne olması gerektiğiyle ilgili literatürde tam bir uzlaşımın olmadığı görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Odak Grup Katılımcı Sayısına Yönelik Literatürdeki Yaklaşımlar

Yazar	Katılımcı Sayısı
Patton (1990: 173)	5-8
Kitzinger (1995)	4-8
Powell ve Single (1996)	6-10
Goss ve Leinbach (1996)	8-15
Veal (1997: 138)	5-12
Jennings (2010: 181)	8-12
Gegez (2010: 49)	6-12
Yıldırım ve Şimşek (2013: 188)	6-8
Morgan (2013)	6-10

Kaynak: Literatürden faydalanılarak araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

Kitzinger (1995) 6 kişiden 50 kişiye kadar bir katılımcı ile bu görüşmelerin gerçekleştirilebileceğini vurgulamaktadır. Ancak Jennings (2010: 181) büyük gruplarda etkileşimin daha çok resmi bir nitelik taşıma ihtimali nedeniyle odak grup görüşmelerinin sınırlı sayıda katılımcı ile gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Katılımcı sayılarına yönelik literatürdeki yaklaşımlardan hareketle odak grup görüşmesinin 10 katılımcı ile gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Ancak uygulama gezisi öncesinde gerçekleştirilen odak grup görüşmesine katılan 10 katılımcıdan 2'si (1K, 10K), gezi sonrasındaki odak grup görüşmesine katılmamıştır. Diğer yandan gezi öncesindeki odak grup görüşmesine katılmayan bir katılımcının (11K) ise gezi sonrasındaki odak grup görüşmesine katıldığı görülmüştür. Odak grup görüşmesi katılımcıları, birinci yazar tarafından Ocak 2020 başında telefonla aranarak davet edilmiştir. Katılımcıların belirlenmesinde:

- Birinci yazarın doğrudan doğruya verdiği derslere katılmış olmaları,
- TUREB 2020 Kış Uygulama Gezisi'nde en az bir bölgeye katılacak olmaları,
- Araştırmanın gerçekleştirileceği zaman diliminde (Şubat 2020) Kuşadası'nda olacak olmaları etkili olmuştur.

Araştırmanın gerçekleştirileceği zaman dilimi olan 01.02.2020 tarihinde Kuşadası'nda olamayacak Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Turizm Rehberliği Bölümü öğrencileri araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Katılımcılara, gezi öncesinde ve gezi sonrasında sorulmak üzere oluşturulan araştırma soruları, aynı zamanda profesyonel turist rehberi olan her iki yazar tarafından belirlenmiştir. Araştırmacılar tarafından oluşturulan görüşme sorularının kapsam geçerliliğini sağlayabilmek amacıyla 25-30 Ocak 2020 tarihleri arasında uygulama gezisi deneyimi olan üç turist rehberinin görüşüne başvurulmuştur. Söz konusu rehberlerden gelen geri dönütler neticesinde görüşme sorularına son şekli verilmiştir.

Odak grup görüşmeleri, 01.02.2020 (uygulama gezisi öncesi) ve 29.02.2020 (uygulama gezisi sonrası) tarihlerinde Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Turizm Fakültesi'nde gerçekleştirilmiştir. 01.02.2020 tarihindeki odak grup görüşmesi servis laboratuvarında, 29.02.2020 tarihindeki odak grup görüşmesi ise Okutmanlar Odası'nda gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmeleri için Turizm Fakültesi'nin belirlenmesinde, katılımcıların söz konusu ortama aşına olmaları etkili olurken samimi bir ortam oluşturmak amacıyla katılımcılara birtakım ikramlıklar (kuru pasta, çay, kahve, gazoz vb.) sunulmuştur. Yaklaşık 2 saat süren her bir odak grup görüşmesi, ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Kozak'a (2014: 137) göre araştırmacının veri toplama sürecine doğrudan dahil olması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, yapılan görüşmelerin kayıt altına alınması gibi faktörler, geçerli veriler elde edilmesinde etkilidir. Ses kayıt cihazı kullanılmadan önce her bir katılımcıdan yazılı olarak gönüllü onam formu doldurmaları istenmiştir. Katılımcıların tamamı gönüllü onam formlarını doldurmuştur. Odak grup görüşmelerinde moderatörlük, birinci yazar tarafından yapılmıştır. Söz konusu görüşmelerde birinci yazarın moderatör olarak görev almasında, daha önceki yıllarda çeşitli odak grup görüşmelerinde deneyimli olması etkili olmuştur.

İki farklı zamanda gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri neticesinde elde edilen veriler, içerik analizi ile analiz edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2013: 260) göre nitel veri analiz süreci, "kodlama", "tema oluşturma", "kod ve temaların düzenlenmesi" ve "bulguların tanımlanarak yorumlanması" olmak üzere dört aşamadan oluşmaktadır. Gerçekleştirilen bu araştırmada veri kodlaması, verilerden çıkarılan kavramlar ışığında gerçekleştirilmiştir. Verilerin kodlama işleminde NVivo10 programından yararlanılmıştır. Kodlama işlemi birinci yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmada:

- Veri toplama sürecinin bizzat birinci yazar tarafından yönetilmesi,
- Çalışmayı yürüten her iki araştırmacının da profesyonel turist rehberi olması,
- Birinci yazarın 2013 yılında gerçekleştirilen TUREB Kış Uygulama Gezisi'nde görevlendirilmiş olması,
- Araştırma soruları oluşturulduktan sonra uygulama gezisi deneyimi olan profesyonel turist rehberlerinin görüşlerine başvurulması,
- Her bir odak grup katılımcısından gönüllü onam formu alınmış olması,
- Katılımcıların düşüncelerini herhangi bir sınırlama olmaksızın dile getirme olanağı sunulması,
- Odak grup görüşmesi için her bir katılımcının aşına olduğı mekânın seçilmesi,
- Herhangi bir veri kaybının önüne geçebilmek amacıyla her iki odak grup görüşmesinin ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış olması,
- Araştırma bulguları sunulurken zaman zaman doğrudan katılımcıların görüşlerine yer verilmesinin nitel araştırmalardaki güvenilirliğe katkı sağladığı söylenebilir.

4. BULGULAR

Tablo 3.'te odak grup görüşmesi katılımcılarının demografik özelliklerine ilişkin bulgular yer almaktadır. Tablo 3.'ten anlaşılacağı üzere katılımcıların büyük çoğunluğu dördüncü sınıf öğrencisi olduğı ve ağırlıklı olarak (7 katılımcı) iki bölge turuna katıldıkları görülmektedir. Uygulama gezisi öncesi gerçekleştirilen odak grup görüşmesine 11 nolu katılımcı katılamazken gezi sonrasında yapılan odak grup görüşmesine 1 ve 10 nolu katılımcılar katılamamıştır. Diğeryandan 8 katılımcı (2K, 3K, 4K, 5K, 6K, 7K, 8K, 9K), her iki odak grup görüşmesine katılım sağlamıştır.

Tablo 3. Odak Grup Görüşmesi Katılımcılarının Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcı (K)	Cinsiyet	Sınıf	Bölge
1	Erkek	2	Marmara ve Ege
2	Erkek	4	Marmara ve Ege
3	Kadın	4	Ege
4	Kadın	4	Marmara ve Ege
5	Kadın	4	Marmara ve Ege
6	Kadın	4	Marmara ve Ege
7	Erkek	4	Marmara ve Ege
8	Erkek	4	Ege
9	Kadın	4	Marmara ve Ege
10	Erkek	4	Ege
11	Erkek	4	Ege

4.1. Uygulama Gezisi Öncesi Gerçekleştirilen Odak Grup Görüşmesi Bulguları

4.1.1. Uygulama Gezisinden Beklentilerine Yönelik Katılımcı Görüşleri

Uygulama gezisi katılımcılarının gezi öncesindeki beklentilerini belirlemeye yönelik yapılan analiz sonucunda, katılımcıların gezide görevli olacak rehberine yönelik yüksek bir beklenti içerisinde oldukları tespit edilirken geziyi yürütecek seyahat acentasına ve operasyona yönelik beklenti düzeyinin oldukça düşük olduğı tespit edilmiştir. Tablo 4.'teki bulguların yanı sıra 3 katılımcı (10K, 2K, 8K) "fiyat performans beklentisi"nde olduğunu belirtirken 3 katılımcı (3K, 5K, 9K) "bilgi edinme beklentisi"nde olduğunu belirtmiştir. 9K, bilgi edinme beklentisinin yanı sıra "arkadaş edinme beklentisi"nde olduğunu vurgulamıştır.

Tablo 4. Uygulama Gezisinden Beklentilerine Yönelik Katılımcı Görüşleri

Tema	Kodlar	Yüksek	Orta	Düşük	Beklentisiz
Uygulama Gezisinden Beklenti	Rehber	2K, 4K, 6K, 8K, 9K, 10K	-	-	-
	Otobüs	7K, 9K, 10K	-	2K	-
	Otel	4K, 8K, 9K	5K, 6K, 10K	2K, 3K, 7K	-
	Acenta	-	-	1K, 6K	8K, 9K
	Organizasyon	-	3K, 4K	1K, 5K	-

4.1.2. Gezi Bölgesinin Belirlenmesinde Etkili Olan Faktörlere Yönelik Katılımcı Görüşleri

Uygulama gezisine çıkacak katılımcıların, gezi bölgelerini belirlemelerinde etkili olan faktörleri ortaya koymaya yönelik yapılan analiz neticesinde, “sınırlı kontenjan belirlenmesi” (5 katılımcı) ve “gezi ücretlerinin pahalılığı” (5 Katılımcı) olmak üzere temelde iki faktörün etkili olduğu belirtilmiştir (Tablo 5.). Dolayısıyla bu iki faktörün, katılımcıların çıkacakları bölgelerde kısıtlamaya gitmelerinde belirleyici olduğundan söz edilebilir.

Tablo 5. Uygulama Gezisinde Çıkılacak Bölgelerin Belirlenmesinde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Katılımcı Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Sınırlı Kontenjan Belirlenmesi	5	3K, 5K, 6K, 7K, 9K
Gezi Ücretinin Pahalılığı	5	2K, 4K, 6K, 8K, 10K

4.1.3. Gezi Ücretine Yönelik Katılımcı Görüşleri

Uygulama gezisi katılımcılarından değerlendirmeleri istenen hususlardan biri de uygulama gezisi ücreti olmuştur. Bu doğrultuda gerçekleştirilen analiz neticesinde “gezi ücretini ödeme biçimi”, gezi ücretinin temini” ve “yüksek gezi ücreti” olmak üzere üç alt tema belirlenmiştir (Tablo 6.)

Tablo 6. Gezi Ücretini Değerlendirmeye Yönelik Katılımcı Görüşleri

Tema	Alt Tema	Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Gezi Ücreti	Ödeme Biçimi	Nakit	7	2K, 3K, 5K, 7K, 8K, 9K, 10K
		Kredi Kartı	2	1K, 6K
		Kredi + Nakit	1	4K
	Gezi Ücretinin Temini	Katılımcının Kendisi	5	1K, 2K, 5K, 8K, 9K
		Katılımcının Kendisi ve Ailesi	3	4K, 7K, 10K
		Katılımcının Ailesi	2	3K, 6K
	Yüksek Gezi Ücreti	-	10	1K, 2K, 3K, 4K, 5K, 6K, 7K, 8K, 9K, 10K

Yapılan analiz neticesinde katılımcıların büyük çoğunluğunun gezi ücretini “nakit” ödeme yoluna gittikleri, kredi kartı kullanan veya bir kısmını kredi kartı bir kısmını nakit ödemeye yönelik katılımcıların ise nakit ödeme yoluna gidenlerin sayısından görece düşük olduğu ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra katılımcıların yarısı (5 katılımcı), gezi ücretini kendileri çalışarak biriktirdiklerini ifade ederken 3 katılımcı ise gezi ücretinin bir miktarını kendilerinin bir miktarının ise aileleri tarafından karşılandığını ifade etmiştir. Diğer yandan gezi ücretinin yalnızca aileleri tarafından karşılandığını belirten katılımcıların sayısının oldukça düşük (2 katılımcı) olduğu

ortaya koyulmuştur (Tablo 6). Bu bulgular, gezi öncesinde katılımcıların maddi açıdan hazırlık yaptıklarını göstermektedir. Ancak 2020 yılı TUREB kış uygulama gezisi için belirlenen ücretin yüksek olması, katılımcıların tamamının dikkat çektiği ve yakındığı temel husus olmuştur.

4.1.4. Uygulama Gezisi Başvuru Sürecinde Yaşanan Sorunlara Yönelik Katılımcı Görüşleri

Uygulama gezisi öncesinde başvuru sürecinde yaşanan sorunlara yönelik yapılan analiz neticesinde “organizasyona bağlı sorunlar” ile “kayıt esnasında yaşanan sorunlar” olmak üzere iki alt tema tespit edilmiştir. Sırasıyla “organizasyon eksikliği”, “gezi programının yoğunluğu” ile “organizasyon tecrübesizliği” kodları, öne çıkan bulgular arasında yer almaktadır. Bu kodları, “uygulama gezisi sınavının turun son günü gerçekleştirilecek olması”, “kontenjanlar belirlenirken katılımcı sayılarının öngörülememesi”, “katılımcıların konaklama tercihlerinin dikkate alınmaması” ve “akademik takvim bilmezlik” takip etmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Uygulama Gezisi Başvuru Sürecinde Yaşanan Sorunlara Yönelik Katılımcı Görüşleri

Tema	Alt Tema	Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Başvuru Sürecindeki Sorunlar	Organizasyona bağlı sorunlar	Organizasyon eksikliği	8	1K, 2K, 3K, 4K, 6K, 8K, 9K,10K
		Gezi programının yoğunluğu	6	1K, 2K, 3K, 5K, 6K, 8K
		Organizasyon tecrübesizliği	4	1K, 3K, 8K, 9K
		Sınavın gezinin son günü yapılması	3	1K, 3K, 10K
		Kontenjanlar belirlenirken katılımcı sayısının öngörülememesi	3	1K, 3K, 4K
		Katılımcıların konaklama taleplerinin dikkate alınmaması	2	4K, 6K
		Akademik takvim bilmezlik	1	1K
	Kayıt esnasında yaşanan sorunlar	Acentaya telefonla ulaşımdaki güçlük	9	1K, 2K, 3K, 4K, 5K, 6K, 7K, 8K, 9K
		Ödeme için kısıtlı bir zaman tanınması	9	1K, 2K, 3K, 4K, 5K, 6K, 8K, 9K, 10K
		Sınırlı kontenjan	5	1K, 2K, 4K, 5K, 6K
		Acenta iletişim numarasının işlevsizliği	4	1K, 4K, 5K, 6K
		Tur ücretinin iptal riski	3	3K, 6K,10K
		Telefonda ödeme dışında bilgilendirme yapılmaması	3	3K, 4K, 6K
		Acentanın para odaklı yaklaşımı	3	1K, 3K, 6K
		Kredi kartı bilgilerinin telefon üzerinden talep edilmesi	3	2K, 7K, 8K
		Online başvuru alınmaması	2	4K, 5K
		Kredi kartına taksitlendirmenin yapılmaması	1	6K
		Ön kayıt alınmaması	1	1K

Başvuru esnasında yaşanan sorunlara yönelik gerçekleştirilen analiz neticesinde 9 katılımcı, seyahat acentasına telefonla ulaşmada güçlük yaşadığını belirtirken 9 katılımcı ise ödeme yapmaları için kendilerine tanınan sürenin oldukça kısa olduğundan yakınmıştır. Bölgelere sınırlı kontenjan tanınması da odak grup görüşmesi katılımcılarının yarısı tarafından vurgulanan sorunlar arasında gelmiştir.

“Sabahtan yani 24 saat sürmedi yani, yaklaşık 12 saatte dolmuş olması lazım. 12 saat içinde doldu”(1K)

“Ve Sonrasında 1 saat sonra falan herhalde kontenjanların dolu olduğunu öğrendik. Belki de o an ödeme yapamaz desek yapabilecektik” (4K)

“Çok çabuk açıklanıp çok çabuk şekilde kontenjanlar doldu. Kontenjan doldu ileriki zamanlarda belki dediler cuma günü ek kontenjan açılacak tekrar deneyiniz, dediler. Peki, dedim kapattım” (5K)

“Aileme söyledim 7000 liraydı. Üç bölge yapacağım demiştim. Annem dedi ki; kızım dedi hani söylediğin para ciddi bir para, bütün aileler gönderemez çocuklarını! İki gün sonra bize dediler ki; kontenjan doldu! İlk açtıklarında 300 kişi kontenjan dediler şimdi bize attıkları mail’de yazıyor 1000 kişiden fazla şey var. Ek kontenjanda 700 kişi almış olmaları biraz kafa karıştırıcı” (6K)

“Ve Biz ek kontenjan başladığı gün aradık hatta sabah 11:00 falandı biz aradığımızda galiba konuştuğum kişi bana dedi ki; kontenjanlar dolmak üzere! Başladıktan 2 saat sonra aramıştım ek kontenjan dolmak üzere, dedi” (6K)

4 katılımcı, başvuru için belirtilen telefon numarasının işlevsiz olduğunu o numara üzerinden seyahat acentasına ulaşmakta güçlük yaşadıklarını ifade ederek seyahat acentasına ait farklı bir telefon üzerinde ulaşım sağlayabildiklerini belirtmiştir. Bunun yanı sıra *“online ödeme olanaklarının olmaması”, “seyahat acentasının para odaklı yaklaşımı”, “kredi kartı bilgilerinin telefon üzerinden talep edilmesi”* ile *“telefon üzerinden ödeme yapma haricinde herhangi bir bilgilendirmenin yapılmaması”* da ortaya çıkan önemli bulgular arasında yer almaktadır.

“Aslında ben sadece bilgi almak için aramıştım çünkü bilgi için danışabilirsiniz, demişlerdi. Bilgi almak için rezervasyonlar için para ödemeniz gerekiyor aksi takdirde rezervasyonunuzu ya da işte şimdi yapmazsanız bir daha bana ulaşamazsanız falan dendi” (3K)

“Arkadaşlarım defalarca aradı birkaç kişinin düştü en son burada değil ama X arkadaşımız var. Açtı telefonu işte bilgi alacaktım falan, dedi. Dediği tek şey şu karşıdaki kadının, bugün ödeme yapacak mısınız? Hayır, şu an yapmayacağım, o zaman hiçbir şekilde bilgi yok! Kapattı ve hiçbir şey demeden kapattı yani bu kadar” (4K)

“Biz aradık ilk bilgi alalım diye. Dediler ki; şu an ödeme yapmayacaksanız size yardımcı olamayız, diye kapattılar telefonu suratımıza” (6K)

4.1.5. Turist Rehberliği Mesleğini İcra Etmeye Yönelik Katılımcı Görüşleri

Katılımcıların büyük çoğunluğu (1K, 4K, 7K, 8K, 9K, 10K), turist rehberliği mesleğini icra etme hususunda çok istekli oldukları yönünde görüş bildirirken 3 katılımcı (2K, 3K, 7K) ileride çalışacakları mesleklere alternatif bir seçenek olarak değerlendirmiştir. 6K ise rehberlik mesleğini yürütmeye çok istekli olmakla beraber hayatının belirli bir aşamasına (aile kurana kadar) kadar bu mesleği icra etme istekliliğinde olduğunu vurgulamıştır.

“Benim çocukluk hayalim rehberlik! Gülhane’de ben Semah gösterisine bilet satıyordum turistlere, rehberleri görüyordum orada vay diyordum ya böyle elli kişi arkasında geziyor ne kadar kral adam, diyordum. Hani bir lafına bakıyor herkes, böyle sağa dön sağa dönüyor hepsi falan, dedim rehber olacağım” (10K)

“Ben de rehberliğin r’sini bilmiyordum ben de hazırlık okudum Aydın’da normalde Didim’de iki yıllık aşçılık okuyacaktım. Liseden de aşçılık çıkışlıyım. Oradaki bir hocamız dedi ki rehber olmalısın hani dile de yatkınlığın var, işte Kuşadası’na git falan filan, Allah bin kere razı olsun şimdi buradayım iyi ki gelmişim, ben çocuğum olsa da devam etmeyi düşünüyorum. Ama yanında bir şeyler daha yapmak istiyorum. Yani şöyle ben turizmi çok seviyorum. Bence turizm

Türkiye'deki en en güzel mesleklerden biri ya ne kadar tutabilirsek ne çok alan ekleyebilirsek o kadar iyi diye düşünüyorum" (4K)

"Turist Rehberliği t'sini bile bilmiyordum ama seçtim kazandım burayı. İkinci sınıfa kadar hani bilmiyordum şeyleri, üçüncü sınıfta gayet keyif almaya başladım dedim ki ben bu mesleği yaparım karar verdim yapacağım" (5K)

"Allah'ın izniyle YDS'yi de geçerse. Çok yapmak istiyorum ama ömür boyu da rehberlik yapamam. En azından bir kadın olarak diye düşünüyorum. Ama birkaç sene, uzunca bir süre inşallah tabii çok yapmak istiyorum" (6K)

"Ben bu mesleği yapmaktan ziyade bu mesleğin öncülerinden biri olmak istiyorum. Çünkü etrafımızda hani abilerimiz ablalarımız X olsun, Y olsun Z olsun çok duayen büyük rehberler yani onların kendileri, eğitim şekilleri bizimkinden daha modern değil, hani bizim daha çok imkânımız var biz neden onlardan biri gibi olmayalım diye düşünüyorum" (8K)

4.1.6. Disiplin Kurallarına Yönelik Katılımcı Görüşleri

9 katılımcı (1K, 2K, 3K, 4K, 6K, 7K, 8K, 9K, 10K) uygulama gezisi için belirlenen disiplin kurallarının, sert bir üslupla kendilerine bildirildiğinden yakınmıştır:

"Yani kuralları sıralamışlar, herkesin dediği gibi dil konusu biraz sıkıntı sanki hani tur yerine askeriyeye mail atmış gibi, onun dışında pek bir şey yok" (2K)

"İşte bize mail olarak yolladıkları otobüste kurallar, ören yerlerindeki kuralları falan okuyunca baya sert ve disiplinli olduğunu gördüm. Otuzbir tane maddenin yarısından fazlası sonunda turunuz bir şekilde iptal olacak diye geçiyor. Yani maddeleri yazan askeri bir eğitim mi almış bilmiyorum" (3K)

"Yazı dili bakımından çok şey böyle hoş değil. Sert! Karşıdaki insana hani emir verir gibi böyle mesela işte bir kural cümlesi 'lütfen şunu şunu yapmayınız'dır. Açıyoruz bir bakıyoruz kurallara rehber dediğin şöyle olur böyle olur siz bunu yapmayacaksınız şöyle böyle cart curt hani karşıdaki insana, almış sanki böyle biri karşına oturup, böyle beni azarlıyor gibi hissettim ben onları okurken" (9K)

"Disiplinden gelen biri olduğum için iki üç kere okudum. Ama sanki böyle toplama kampına alınıyormuşuz da ön aşamasıymış gibi hissettim gerçekten... Bu kadar söyledikleri tehditvari cümleleri, şu şekilde tamamlamışlar üstünü örtbas etmek için, işte demişler işte biz uzun süredir bu işi yapıyoruz, tecrübelerimiz ışığında bu maddeleri yazdık. Uyarsanız güzel olur uymazsanız da kafamıza göre iptal ederiz tarzı cümle, bir çıkarım yaptım" (8K)

4.1.7. Uygulama Gezisi İçin Yapılan Hazırlıklara Yönelik Katılımcı Görüşleri

Uygulama gezisi için katılımcıların yaptıkları hazırlıkları ortaya koymaya yönelik yapılan kodlama neticesinde "sunum konusuna hazırlık", "alışveriş hazırlığı" ve "akademik hazırlık" olmak üzere üç alt tema belirlenmiştir (Tablo 8). Tablo 8'den anlaşılacağı üzere, odak grup görüşmesi katılımcılarının yarısı, gezi öncesinde sunum konularına herhangi bir hazırlık yapmadıklarını belirtirken 3 katılımcı (3K, 5K, 9K) sunum konularına kısmi bir hazırlık içerisinde olduklarını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra akademik açıdan uygulama gezisine hazırlık yaptığını belirten yalnızca 1 katılımcı (1K) tespit edilmiştir (Tablo 8) Bu bulgulardan hareketle, uygulama gezisi katılımcılarının gezi için yeterli bir hazırlık içerisinde olmadıklarından söz edilebilir.

Tablo 8. Uygulama Gezisi Öncesi Yapılan Hazırlıklara Yönelik Katılımcı Görüşleri

Tema	Alt Tema	Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Tura Hazırlık	Sunum konusuna hazırlık	Kısmen hazırlıklı	3	3K, 5K, 9K
		Hazırlıksız	5	4K, 6K, 7K, 8K, 10K
	Alışveriş hazırlığı	Alışveriş Yapma	5	3K, 4K, 6K, 7K, 9K
		Alışveriş Yapmayı Planlama	4	4K, 5K, 6K, 8K
		Alışveriş Yapmayı Planlamama	2	2K, 10K
	Akademik hazırlık	Kısmen hazırlıklı	2	2K, 10K
		Hazırlıksız	3	4K, 8K, 9K
		Hazırlıklı	1	1K

“Akademik olarak diyebilirim ki; öncelikle 127 kredi verdim yani fakat kendi çalışmam mesela bir Hristiyanlık tarihi, ciddi bir şekilde Hristiyanlık tarihi araştırdım. Ayasofya, işte Kariye müzelerle alakalı bir şeyim var şu anda alt yapım var diyelim” (1K)

Alışveriş hazırlığı alt teması ile ilgili gerçekleştirilen kodlama neticesinde “alışveriş yapan” ve “alışveriş yapmayı planlayan” katılımcıların sayısının oldukça fazla olduğu görülmüştür. Diğer yandan uygulama gezisi için herhangi bir alışveriş yapma hazırlığında olmayan yalnızca 2 katılımcı (2K, 10K) tespit edilmiştir.

4.2. Uygulama Gezisi Sonrası Gerçekleştirilen Odak Grup Görüşmesi Bulguları

4.2.1. Uygulama Gezisi Esnasında Gerçekleştirilen Eğitim Seminerlerine Yönelik Katılımcı Görüşleri

5 katılımcı (2K, 3K, 4K, 6K, 8K), gezi esnasında otele varışın ardından gerçekleştirilen eğitim seminerlerine, zorunlu olduğu belirtildiği için katıldıklarını vurgulamıştır. Ancak 9K, Ermeni Soykırımını konulu seminere gezi öncesinde katılım sağlamış olmaları nedeniyle eğitmen rehberden izin alarak katılmadıklarını belirtmiştir. Ancak 2 katılımcı (4K, 6K) söz konusu eğitim seminerinin yoğun geçen bir günün ardından gerçekleştirilmiş olması nedeniyle verimli olmadığı yönünde görüş bildirmiştir.

“Programla ilgili bence en büyük saçmalık şuydu zaten çok yorgun dönüyoruz zorunlu konferans düzenlediler. Ermeni soykırımını anlatımı. Daha sonra denetim anlatımı falan bir de zorunlu tuttular gereksizdi bence çünkü biz zaten yorgunuz bırakın dinlenelim” (4K)

“Üç buçuk saate yakın bir toplantı yaptılar. Biz katıldık ama hiç verimli bir şey değildi konferans değildi, sırf bize katılım zorunlu dedikleri için katıldık. Zaten çok yorgunluktan ölmüşüz gün boyu” (6K)

4.2.2. Uygulama Gezisinde Disiplin Kurallarının Uygulanmasına Yönelik Katılımcı Görüşleri

6 katılımcı (2K, 3K, 4K, 5K, 6K, 9K) tur öncesinde disiplin kurallarının kendilerine çok sert bir dille bildirildiğine dikkat çekmiştir.

“Bir şey söyleyeceğim biz ilk şeyde konuşmuştuk ya bu kuralları kim yazdı askeri eğitimi mi herkes bunu söylemeyi unuttu gerçekten de o kuralları eski askeri eğitimi alan biri yazmış” (3K)

“Ben zaten demiştim yazılması gerekiyordu yazıldı evet sert bir dille zaten yazanı da tanıdım kendisi de sert bir insandı. Orada konuşurken de tekrar tekrar sert bir dille uyardı” (4K)

“Olması gereken kurallardı. Zaten önceki toplantıda konuşmuştuk çok sert dille yazılmış falan diye, bize yapılan toplantıda da dedik ki ben 4K’ya eğildim dedim ki ‘bu adam bizi döver’, öyle konuşuyordu çünkü. ‘Çok şöyle olacak, biz şöyleyiz, şöyle yaparız, böyle yaparız, TUREB olarak şöyle’ dedim ki herhalde bu gezi bize zindan olacak” (6K)

“Baya sert bir toplantıydı. Cetvelle dayak yedik zannettim ben o toplantıda. Ben zaten o kuralları ilk okuduğumda baya bir şok etkisi böyle geldi üstüme. Bu kadar sert bir dille yazılmasına gerek yoktu bunu hala söylüyorum” (9K)

6 katılımcı (3K, 4K, 5K, 6K, 7K, 8K) uygulama gezisine katılmadan önce belirlenen ve kendilerine sert bir dille bildirilen disiplin kurallarına uyma noktasında esnek davranıldığını belirtmiştir.

“Rehberimizde bu konuda şanslıydık bizim grupta sürekli geç kalan biri vardı yani 5 dk 10 dk vardı ama bizim rehberimiz onu bekliyordu. Yani bize dedi ki rehberimiz evet belli kurallar verilmiş ben de okudum. Kendisi de dedi sert bir dille yazılmış ama dedi siz yarın bir gün rehber olduğunuzda misafiri otelden almadan çıkıp gidemezsiniz yani. Biz de şu an rehberliği size öğretiyoruz yani öyle bir şey yapamayız dedi ki tüm tur boyunca da bize rehberliği çok iyi anlattı” (3K)

“Eşofmanla inen evet vardı, yaka kartsız inmeyin diyorlardı benim yaka karım koptu sadece ipiyle geziyordum bir Allah’ın kulu bir şey demedi. İlk gün toplantıdan sonra gruplar kendi aralarında bir yuvarlak oluşturdu falan ben normalde çok inisiyatifliyim ama izin vermiyorlar hani yoksa daha geç gelebilirsiniz falana getirdi lafı. Saatlerimize uyduk kalanları biz alıyorduk genelde götürüyorduk, yardımcı oluyorduk” (4K)

“İlkinde 8 kişi, işte biz onlarla dalga geçtik hem biz azar yedik hem onlar azar yedi. İkincisinde de 1K, Didim’de birazcık gecikti 1-2 dakika, ama hiç problem olmadı. Onun haricinde de herkes her şeye uydu zaten” (6K)

“Laodikya’ya gideceğimiz sabah biraz geç uyandım işte 1 dakika kala koşarak yetiştim şeye o gün de yaka kartımı unutmuşum o taktığımız şeyi, bir de o gün konu anlatacaktım çalışma kağıdımı da unuttum, hoca bir şey demedi gördü kartın nerde dedi bende unuttum dedim bir daha olmayacak dedim ondan sonra bir şey demedi. Oradaki yazılan kuralların uygulandığını düşünmüyorum niye çünkü ben akşam yemeğine falan eşofmanla da indim hiçbir sıkıntı olmadı yani” (8K)

Diğer yandan 2 katılımcı (11K, 3K), eğitmen rehberlerin hareket saatlerine hassasiyet gösterdiğini vurgulamıştır.

4.2.3. Uygulama Gezisi Bitiminde Otobüs Şoförü İçin Toplanan Bahşiş Yönelik Katılımcı Görüşleri

5 katılımcı (2K, 4K, 6K, 7K, 9K), uygulama gezisinin sonuna doğru otobüs şoförü için isteğe bağlı bahşiş toplandığını belirtirken 2 katılımcı (3K, 5K) şoför için toplanan bahşişin isteğe bağlı olmadığını aksine bahşiş vermek zorunda bırakıldıklarını vurgulamıştır.

“Minimum 20 lira herkes bahşiş versin yazdılar, bir de şey verdiler yani minimum 20 lira! Hatta benim arkadaşım 15 lira vardı yanında, ismini yazdılar 5 lirayı otelde verirsin yaptılar, ciddiym yani böyle bir şey olamaz bence yani bahşiş isteğe bağlıdır ki biz öğrenciyiz eğitim gezisi için gelmişiz bir de minimum 20 lira! Ben yol paramı ayarlamıştım 70 lira falan filan diye bende 70 lira vardı mecbur üstümde para yok, para da çekmemiştim benim param bana yeter diye kendi yol paramı verdim ben bahşiş diye” (3K)

“Bizim de tur lideri, yaver dediği, yani zorla almaya çalıştı gibi bir şey oldu. Marmara’da 10 lira, Ege’de 10 lira. Yani az geliyor dediler” (5K)

“Hepimiz Topladık. Ki vermeyenler oldu zaten. 25 lira verdik. 25’er lira verdik. 50 veren de vardı 100 veren de vardı” (6K)

“10-20 civarı bir şey verebilirseniz iyi olur gibisine bir cümle yazmıştı gruba herkes de vermişti” (2K)

“Biz hiç sıkıntı yaşamadık çünkü hem kendisini çok sevmiştik hem de otobüs içinde bir birlik beraberlik olduğu için ona göre hareket ettik. Zorunlu değil ama verseniz de iyi olur. Hani bu turizmde bir racondur gibisinden bir şeyler söyledi” (9K)

4.2.4. Teori-Uygulamayı Kıyaslamaya Yönelik Katılımcı Görüşleri

Odak grup görüşmesi katılımcılarının tamamı, okulda aldıkları eğitimlerle uygulama gezisinde karşılaştıkları arasında büyük farklılık olduğuna, okulda aldıkları teorik bilgilerin uygulamada yetersiz kaldığına dikkat çekmiştir.

“Okulda gördüğümüz şeyler genel olarak bazı şeyler görüyoruz ama, rehberlik mesleği gibi, rehberliğin çalışma koşulları falan hepsini turda öğrendik okulda öğrendiğimiz yanında çok farklıydı.” (K11)

“Edirne ve İstanbul’da biz de X hocayı çok andık gerçek. Onun dışında yetersiz kaldı. Teori ve pratikte yetersiz kaldı” (K2)

“Biz 2. Sınıfta turist rehberliği dersini almıştık, biz şu an turizm rehberliği okuyoruz ve turist rehberi olacağız. X hocadan almıştık, daha çok asistanından almıştık. Bir kitap üzerine gittik, biz gittik orada uygulamalı gördük bir rehber nasıl olmalı ya da nasıl olmamalı bunu kendi gözlerimizle gördük. Biz son sınıftız bir rehber ne yaparsa kınama cezası alır, uyarma cezası alır, bizim bunları uygulamalı turda değil de bunu okurken görmemiz gerekiyordu. Bunları bizim bilmemiz gerekiyordu. Yani orada öğrenmememiz gerekiyordu önceden bilmemiz gerekiyordu çünkü biz turist rehberi olacağız” (K3)

“Ben de okulda hiçbir şey öğrenmediğimi fark ettim, bence rehberlik öğrencilerine öğretmenlik yapacak hocaların önce rehberlikle ilgili bir şeyler öğrenmesi gerekiyor, ben turdan sonra bunu düşünmeye başladım. Hiçbir şey öğrenmemişiz, zaten arkeoloji mitoloji almadık sayıyorum. Kendimiz ne öğrendiysek onu öğrendik hocalarımızdan bir şey öğrenmedik. Dediği gibi X hocaların öğrettiklerinin faydasını gördük evet demek ki onlar gerekli derslermiş diye düşünüyorum” (4K)

“Ben de aynı fikirdeyim arkadaşlarla, yararlı olan tek şey X hocaların dersleri oldu gerçekten hani hep bir şey anlattıklarında ‘aa X hoca bunu söylemişti, X hoca bunu anlatmıştı’ olduk” (5K)

“Biz birçok önemli dersimizin çöpe gittiğini düşünüyorum ben burada, isim vermeyeyim mitoloji arkeoloji verdim artık, onlarla ilgili hiçbir bilginiz yok zaten düzgün. X hocayı zaten çok seviyoruz, ondan öğrendiğimiz şeylerle camilerde birçok şey gördük ‘aa X hoca bundan bahsetmişti, şunu şöyle demişti’ onun haricinde bilmiyorum bence okulda çok da bir şey öğrenmemişiz” (6K)

“Teoride kazandığımız hiçbir şey yok gibi geliyor bana pratiktekiyle karşılaştıramıyorum bile. Sadece X hocamızdan aldığımız işte cam, Selçuklu sanatı hakkında bilgilerimiz var elimizde. Ancak diğer okullarda okuyanlara bakınca gerek mitolojileri olsun gerek şeyleri olsun hani mitolojide bizim asla derslerde duymadığımız şeyleri onlar kendi okullarında işlemişler ve bu konu hakkında uzmanlaşmışlar diyelim” (7K)

“Okulda görüp de sahada örtüşen bilgiler çok nadirdi. Mesela arkadaşlarımız tekrar söyledi X hocanın verdiği bilgilerle, sizin verdiğiniz bilgiler örnek vereyim mesela X dersine girdiniz siz de geçen sene. Atıyorum Efes’te işte burada toplanırlardı dediği zaman siz aklıma geldiniz. Ya da Roma mitolojisinde işte o ... Devam ettiğimizde farklı farklı bilgiler aklıma siz geldiniz. Ama hani şöyle söyleyebilirim, burada öğrendiğimle ilgili sahada yarayışı çok fazla olmadı” (8K)

“3K’nın söylediklerine birebir katılıyorum gerçekten çok doğru söylüyor evet biz burada mesleki bir şeyler öğrenecek çok güzel olurdu bence. Hani 1 saat ders mi işliyoruz 1 saatin 20 dakikasını arkadaşlar siz rehber olacaksınız şunu şöyle yapmalısınız bir turist rehberi dediğin bunu işte bu olaya şöyle yaklaşır, bunu böyle yapar diye kendi deneyimlerinden de rehber olan hocalarımız bahsetseydi biz çok farklı bilgi birikimine sahip olabilirdik” (9K)

4.2.5. Uygulama Gezisinde Alınan Hizmetlere Yönelik Katılımcıların Memnuniyet Durumları

Tablo 9’da katılımcıların gezi esnasında aldıkları hizmetlere yönelik yaptıkları değerlendirmeler sunulmaktadır. 5 katılımcı, başvuru sürecinde yaşadıkları sorunların aksine gezi esnasında seyahat acentasından memnun olduklarını belirtmiştir.

Tablo 9. Uygulama Gezisinde Alınan Hizmetlere Yönelik Katılımcıların Memnuniyet Durumu

Kodlar	Memnuniyet	Kısmi Memnuniyetsizlik	Memnuniyetsizlik
Acenta	5 (11K, 5K, 6K, 7K, 8K)	-	-
Eğitmen Rehber	5 (2K, 3K, 4K, 6K, 7K)	2 (5K, 11K)	-
Otel	7 (2K, 3K, 4K, 5K, 6K, 7K, 8K)	4 (3K, 4K, 5K, 8K)	-
Otobüs	7 (2K, 3K, 4K, 5K, 6K, 7K, 9K)	1 (8K)	-
Otobüs Şoförü	6 (11K, 5K, 6K, 7K, 8K, 9K)	1 (4K)	-
Tur Katılımcıları	4 (2K,4K, 6K, 9K)	-	-
Görevli Personel	2 (3K, 5K)	-	-
Otel Yemekleri	3 (11K, 8K, 9K)	3 (2K, 4K, 6K)	-
Öğle Yemekleri	3K	6 (11K, 2K, 4K, 6K, 8K, 9K)	7K

Eğitmen rehberlere yönelik katılımcı görüşlerinin genel anlamda olumlu olmasına rağmen 2 katılımcı (4K, 7K) kendi rehberlerinin haricinde turda görevli olan diğer eğitimci rehberleri de değerlendirmişlerdir ve bazı rehberlerin davranışlarından memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Diğer yandan 5K, Marmara Bölgesi’nde eğitimci rehberlere yönelik beklentilerinde hüsrana uğradıklarını ancak rehber değişimine gidilmesiyle birlikte memnuniyet düzeylerinde bir artış olduğunu vurgulamıştır.

“Tamam rehbersiniz çok iyi yerlerdesiniz eğitim gezisinde rehbersiniz falan ama bu kadar burun kalkıklığını normal karşılamıyorum ben, bize o kadar anlattılar rehber şöyle olur rehber böyle olur bence rehber biraz da gülyüzlü olur, yardımsever olur başka grubun rehberi olsa dahi. Çok fazla havalıydılar bence” (4K)

“Sadece gezdik böyle çok bütün rehberler inanıyorum ki bize rehber olacak kadar bilgiyi vermedi ki veremezler zaten de. Ben genel olarak konuşunca diğer rehberlerin gerçekten bilgi vermeden kaçmaya çalıştığını fark ettik yani” (7K)

Katılımcıların büyük çoğunluğu (7 katılımcı), konaklama yapılan otellerden memnun olduklarını belirtirken 4 katılımcı, bazı otellerden kısmen de olsa memnun kalmadıklarını dile getirmiştir. Bunun yanı sıra gerek otobüslere gerekse otobüs şoförlerine yönelik katılımcıların memnuniyet düzeylerinin oldukça yüksek olduğu odak grup görüşmesi sonucunda ortaya koyulmuştur. Ancak 2 katılımcı (9K,4K) şoförlerle ilgili sorun yaşamamakla beraber tur güzergahına hâkim olmadıkları yönünde görüş bildirmiştir.

“Bizim kaptanımız buralarda pek çalışmamış yolları çok fazla bilmiyordu. O yüzden mesela günün rehberi hep navigasyonla tarifte bulundu. Sözümüz dinliyordu sağolsun. Şoför iyiydi yolları bilse daha iyi olabilirdi çünkü bizi bir ara gerçekten dolandırdı (4K)

“Bizim de öyleydi, bizim de kaptanımız, hiç hâkim değildi neredeyse günün rehberi olan arkadaşlarımız işte hepimiz navigasyonlarımızı açıyorduk ki kendisi de açıyordu zaten karşılaştırıyorduk” (9K)

Oteldeki yemekleri değerlendiren 6 katılımcıdan 3’ü, aldıkları yemek hizmetinden memnun kaldıklarını bildirirken 3 katılımcı, kısmi memnuniyetsizlik yaşadıklarını belirtmiştir. Diğer yandan öğle yemeği hizmeti alınan restoranlarda memnuniyetin nispeten daha düşük olduğu ortaya koyulmuştur. Katılımcıların ifadeleri ışığında özellikle toplu yemek hizmeti alınan restoranlarda, katılımcıların memnuniyetsizlik durumlarının daha yüksek olduğu söylenebilir.

7 katılımcı (11K, 3K, 4K, 5K, 6K, 7K, 9K) uygulama gezisinden genel memnuniyet düzeylerinin yüksek olduğunu belirtmiştir. 2K, gezi öncesinde herhangi bir beklenti içerisinde olmadığını ancak buna rağmen geziden memnun ayrıldığına dikkat çekmiştir. 9K ise gezi esnasında konakladıkları 2-3 otelde hijyen sorunu yaşadıklarını dolayısıyla gezi öncesinde konaklama tesislerine yönelik beklentilerinin tam anlamıyla karşılanmadığına dikkat çekmiştir. Diğer yandan 7K, ören yeri ziyareti esnasında seyahat acentası tarafından küçük hediyeler (nazar boncuğu, harita gibi) verilmesini beklediğini ancak seyahat acentasının böyle bir hizmet sunmadığını belirtmiştir.

4.2.6. Gelecekteki Gezilerde Yapacakları Hazırlıklara Yönelik Katılımcı Görüşleri

Tablo 10’da gelecekte gerçekleştirilecek uygulama gezilerinde dikkat edecekleri hususların neler olduğuna yönelik katılımcı görüşleri sunulmaktadır.

Tablo 10. Gelecekteki Gezilerde Dikkat Edilecek Hususlara Yönelik Katılımcı Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Destinasyonlara Yönelik Bilgi Edinme	4	5K, 6K, 7K, 9K
Tur Programında Revizyon	3	2K, 4K, 5K
Tur Programının Yoğunluğunu Azaltma	2	6K, 7K
Tur Programında Ara Dinlenmeler Verme	2	3K, 7K
Dış Görünüşü Önemseme	2	5K, 8K
Hava Durumuna Göre Kıyafet Tercihi	1	4K
Konfirmasyon Görüşmesi Yapma	1	3K
Tur Programına Mağaza Ziyareti Ekleme	1	8K
İlk Gün Planlaması	1	3K
Son Gün Otel Konaklaması	1	2K

Yapılan analiz neticesinde sırasıyla “destinasyonlara yönelik bilgi edinme” ve “tur programında revizyona gitme” katılımcılar tarafından vurgulanan başlıca hususlar olmuştur.

4.2.7. Uygulama Gezisi Tur Programının Yürütülmesine Yönelik Katılımcı Görüşleri

Uygulama gezisindeki uygulanan programa yönelik yapılan analiz neticesinde “güzergâh”, “mağaza ziyareti” ve “tur programının yoğunluğu” olmak üzere üç kod tespit edilmiştir. 5 katılımcı (11K, 2K, 3K, 7K, 9K) gezi esnasında takip edilen güzergaha yönelik herhangi bir sorun yaşanmadığını belirtmiştir. 4 katılımcı (4K, 5K, 6K, 7K) uygulama gezisi esnasında ekstra mağaza ziyaretinde bulduklarını belirtmiştir. 1 katılımcı (7K) “seramik”, 2 katılımcı (4K, 6K) “seramik” ve “parşömen”, 1 katılımcı (5K) ise “halı” mağazası ziyaretinde bulduklarını belirtmiştir.

Mağaza ziyaretlerinin gezi programında yer almamasına rağmen bu ziyaretlerin eğitimci rehberlerin inisiyatifleriyle gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

6 katılımcı (2K, 3K, 5K, 6K, 9K, 11K) uygulanan gezi programında kısmi bir yoğunluğun olduğunu vurgularken 4 katılımcı (4K, 7K, 8K) gezi programını oldukça yoğun bulmuştur. Katılımcıların ifadelerinden Marmara Bölgesi'nde uygulanan gezi programının, dikkat çekici düzeyde yoğun olduğu anlaşılmaktadır.

"Örneğin İstanbul'da her yer dip dibe, zaten hem bir de ne bileyim bir yeri 15 dakikada gezabiliyorsunuz. Yani o yüzden birden çok yere gittik oradan oraya, oradan oraya, oradan oraya daha sıkışık oldu ama bu tarafa geldiğimizde genelde 2 örenyeri arasındaki mesafe çok uzaktı o yüzden yolda geçiyordu. Son zamanlarda Dalaman'dan sonrası çok sıkış pıkıştı" (2K)

"Sadece bir gün çok yorulduğum dedim o da Hierapolis! Dağa tırmandık çünkü bir o beni yordu. Onun dışında hiçbir zaman yatağa girdiğimde ben bugün çok yorulduğum demedim yani" (3K)

"1-2 günüm yoğun geçti benim Marmara'daydı o. Bu tarafta da Hierapolis evet! Hierapolis ile Afrodiasias tek gündü. Diğer türlü başka öyle bir sıkıntı yoktu" (5K)

"Belki o yoğunluk biraz daha azaltılabilirdi belki diğer günlere biraz aktarılabilirdi ama ben yine de belki de o gün içinde sürekli bir yerlere gidip gidip geldiğimiz için bana çok yoğun gelmedi açıkçası. Tempoya da alıştık çünkü bir süre sonra. İlk 2 gün çok yorulduk sabah uyanırken çok zorlandım böyle kafamı zor kaldırdım ama alıştıyorsunuz bir süre sonra ondan sonra bana hiç zor ya da yorucu gelmedi yani" (6K)

"Tek hani sıkıntı İstanbul için konuşuyorum Marmara'da İstanbul çok sıkış tepişti, gerçekten çok sıkış tepişti. Hani onu biraz hafifletselerdi belki çok daha iyi olabilirdi çok yorulduk çünkü gerçekten. Evet 2 gün İstanbul'daydık ve hani gerçekten çok yorucu geçmişti. 2 günde yürüdüğüm kadar tur boyunca yürüdüm mü yürümedim mi hiç bilmiyorum" (9K)

"Genel olarak bence bir fazla sıkıştırılmışlık vardı zaten ilk gün Edirne'ye 3,5 saat yol gittik, bir daha 3,5 saat geldik! Orda çok sıkışık sıkışıkta zaten 45 dakika mıydı neydi yemek molamız hemen yedik kalktık falan ve 4. Gruptu sanırım orda da arkadaşımız vardı onlar mesela Eski Cami'yi, 3 Şerefeli Cami falan onları görmemişlerdi böyle hocalar kendi kendine yapıyorlardı bir şeyler hocam çok programa bağlı değillerdi bence" (4K)

"Bir tek sıkıntı programlamadaydı çünkü çok sıkıştırılmıştı işte Marmara Bölgesi'nde İstanbul'da 2 gün boyunca yürümekten helak olduğumuz oldu. Sıkıştırılmışlıktan dolayı birçok yere gidemedik biz de, şimdi isimleri tam aklımda değil özellikle Çanakkale'de sadece belki gittiyseniz biliyorsunuzdur en az 25-30 tane ziyaret edilebilecek yer varken sadece 3 ya da 4 yeri ziyaret edip Çanakkale'nin hikayesini anlatmayı denediler bize. Çok başarısız buldum bu Çanakkale rotasyonunu özellikle, onun dışında bir sıkıntı yoktu" (7K)

4.2.8. Uygulama Gezisinin Kazanımlarına İlişkin Katılımcı Görüşleri

Uygulama gezisinin katılımcılara sağladığı kazanımlara yönelik gerçekleştirilen analiz neticesinde ortaya çıkan kodlar Tablo 11'de sunulmaktadır. Uygulama gezisinin katılımcılara sağladığı kazanımlar içerisinde ilk sırada "rehberlik mesleğini icra etmeye yönelik istekliliklerindeki artış" gelmektedir. Nitekim 8 odak grup katılımcısı, gezi sonrasında mesleği icra etmeye daha fazla istekli olduklarını belirtmiştir. Bunun yanı sıra, katılımcıların kazanımları içerisinde ikinci sırada "arkadaş edinme" gelmiştir. 4 katılımcı, uygulama gezisinin kendilerine ileride iletişimde olabilecekleri bir dayanışma ortamını hazırladığına dikkat çekmiştir. "Özgüvende artış", "güzergâh tanıma" ve "çekingenliğin üstesinden gelme" birden fazla katılımcı tarafından vurgulanan kazanımlar arasında gösterilmiştir (Tablo 11).

Tablo 11. Uygulama Gezisinin Katılımcılara Sağladığı Kazanımlara Yönelik Katılımcı Görüşleri

Kodlar	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Mesleği icra etme istekliliği	8	11K, 2K, 3K, 4K, 6K, 7K, 8K, 9K
Arkadaş edinme	4	4K, 5K, 8K, 9K
Özgüvenin artması	3	3K, 4K, 9K
Güzergahı tanıma	2	2K, 7K,
Tur esnasında anlatım	2	4K, 5K
Çekingenliğin üstesinden gelme	2	4K, 5K
Duygu yönetimi	1	9K
Krizle başa çıkabilme	1	9K
Organizasyonun önemi	1	3K
Şoföre yaklaşım	1	4K
Turiste yaklaşım	1	8K

4.2.9. Uygulama Gezisi Esnasında Yaşanan Sorunlara Yönelik Katılımcı Görüşleri

Uygulama gezisi esnasında karşılaşılan sorunları ortaya koymaya yönelik yapılan analiz neticesinde ortaya çıkan kodlar, Tablo 12’de sunulmaktadır.

Tablo 12. Uygulama Gezisi Esnasında Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Katılımcı Görüşleri

Kod	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Tur programının yetişememesi	6	11K, 3K, 4K, 6K, 7K, 8K
Değişken hava koşulları	6	11K, 2K, 3K, 5K, 6K, 8K
Otelde sunulan hizmette eksiklik	5	4K,5K, 6K, 8K, 9K
Kredi kartı geçmeyen işletmeler	4	2K, 4K, 6K, 9K
Tur planlamasına bağlı aksaklıklar	4	11K, 4K, 6K, 9K
Oda konaklama listelerinin kısmen uygulanması	3	4K, 6K, 9K
Geziyi yarıda bırakma	2	9K, 3K
Rehber değişikliği	1	5K
Otobüs oturma düzeni	1	11K

Gezi esnasında karşılaşılan sorunlara yönelik yapılan analizde öne çıkan kodlar “tur programının yetişememesi”, “değişken hava koşulları”, “otelde sunulan hizmetlerde eksiklik” “kredi kartı geçmeyen işletmeler” ve “tur planlamasına bağlı olan aksaklıklar” şeklinde sıralanabilir. Gezi esnasında yemek hizmeti alınan işletmelerde kredi kartının geçmemesi durumu katılımcılar tarafından dikkat çekilen önemli sorunlar arasında yer almıştır. Nitekim dört katılımcı bu durumdan mustarip olduklarını belirtmiştir. Diğer yandan bazı katılımcılar (4K, 6K, 9K), gezi öncesinde seyahat acentasına ilettikleri konaklama taleplerinin kısmen yerine getirildiğine işaret etmiştir. Tablo 12’de belirtilen sorunların haricinde 7K, Çanakkale Troya Müzesi’nde yapılan anlatımın yetersizliğinden yakınmıştır:

“Söz gelmişken Çanakkale’de hüsrana uğradık Troya Müzesi herkes biliyor belki. Tek kişi 5 gruba anlatım yapmaya çalıştı orada. Rehber değil müze sorumlusu, müze arkeoloğu ve hayatımda gördüğüm en kötü anlatımlardan biriydi. Üç kelimesinden biri Troya Müzesi Dünyanın en iyi müzelerinden biri! İşte müze örnekti. Keşke orayı rehberimizle gezebilseydik. Çünkü gerçekten Türkiye’nin en kaliteli, en güzel müzelerinden biri ancak bu müzenin biraz da içindeki eserlerden bahsedilseydi bizim için çok daha iyiydi” (7K)

Diğer yandan 6 katılımcı (11K, 2K, 3K, 5K 6K, 7K) tur esnasında herhangi bir sağlık sorunu yaşamadıklarını belirtmiştir. Ancak 3K, tur otobüslerinde bir katılımcının sağlık sorunu yaşayarak tura devam edemediğine dikkat çekmiştir:

“Bizde sadece böbrek taşı düşüren oldu ilk gün, onda belli bir parasını ödediler işte otelin karşılandığı paraları falan onları kestiler. Geri kalan parayı arkadaşına iade ettiler. 3 gün gelmesi için şans verdiler ama gelemedi” (3K)

4.2.10. Uygulama Gezisi Sonrasında Katılımcıların Kendilerini Rehberlik Yapmaya Hazır Hissetmelerine Yönelik Görüşleri

Uygulama gezisi sonrasında, kendilerini rehberlik mesleğine hazır hissedip hissetmemelerine yönelik yapılan analiz neticesinde katılımcıların büyük çoğunluğunun (6 katılımcı), kendilerini bu mesleği icra edebilecek yeterlilikte oldukları yönünde görüş bildirmiştir (Tablo 13). Ancak 3K, mesleği icra etmek için her ne kadar kendini hazır hissettiğini belirtse de turistlere rehberlik yapmadan önce öğrenci gruplarına rehberlik yaparak ziyaret edilen bölgeyi biraz daha iyi tanıdıktan sonra turistlere rehberlik etmenin daha uygun olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan 3 katılımcı (2K, 4K, 5K), apranti olarak birkaç tura katıldıktan sonra bir turda rehber olarak görev alabileceklerini vurgulamıştır.

Tablo 13. Turist Rehberliği Mesleğine Hazır Hissetme Durumuna Yönelik Katılımcı Görüşleri

Tema	Kod	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
Rehberliğe Kendini Hazır Hissetme Durumu	Hazır Hissetme	6	3K, 5K, 6K, 7K, 8K, 9K
	Hazır Hissetmeme	4	2K, 3K, 4K, 5K

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışma, 2020 yılı TUREB kış uygulama eğitim gezisine katılan turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin memnuniyet durumlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği çalışmada, uygulama gezisi öncesinde ve sonrasında olmak üzere iki odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Turizm Rehberliği Bölümü’nde eğitim gören ve 2020 yılı TUREB kış uygulama eğitim gezisine katılacak gönüllülük esasına göre seçilen 5 kadın ve 6 erkek öğrenciden oluşmuştur.

Bu çalışma neticesinde, uygulama gezisi başvuru sürecinde katılımcıların, gezi organizasyonuna bağlı birtakım sorunlar (online başvuru kabul edilmemesi, sınırlı kontenjan, seyahat acentasına telefonla ulaşamama, seyahat acentası görevlisinin para odaklı yaklaşımı, ödemelerin kısıtlı bir zamanda talep edilmesi, kredi kartı bilgilerinin telefon ortamında talep edilmesi gibi) yaşadığı ortaya koyulmuştur. Bu bulgular, böylesi büyük bir organizasyon için daha profesyonel bir planlamanın gerekli olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla uygulama gezilerini düzenleyen TUREB, hem kontenjanları hem de organizasyonu yürütecek seyahat acentasını belirlerken daha titiz hareket etmelidir. Bu yolla muhtemel sorunları en aza indirmek mümkün olabilir.

Gerçekleştirilen bu araştırma neticesinde, katılımcıların okulda edindikleri teorik bilgilerin uygulamada edindikleriyle tam anlamıyla örtüşmediği tespit edilmiştir. Bu noktada özellikle üniversitelerde ders veren öğretim elemanlarının ders içeriklerini oluştururken uygulama alanındaki gereklilikleri de dikkate almaları, hatta ve hatta profesyonel turist rehberlerini misafir konuşmacı olarak derslerine davet ederek onların turlardaki deneyimlerini öğrencilerle paylaşabilecekleri bir ortam tesis etmeleri, teori-uygulama bütünlüğünün sağlanmasında faydalı olabilir.

Ön ve diğerleri (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, turda görevli eğitmen rehberin bilgi konusunda tur katılımcılarının beklentilerini karşıladığı ancak beceri konusunda onların beklentilerini tam anlamıyla karşılayamadığı ortaya koyulmuştur. Bu açıdan bir değerlendirme yapıldığında bu çalışmanın bulguları Ön ve diğerleri (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın

bulgularıyla kısmen örtüşmektedir. Manav ve Soybalı (2020) tarafından gerçekleştirilen benzer bir çalışmada, katılımcıların ulaşım, otel, yeme-içme ve rehberlere yönelik beklentilerinin, memnuniyetlerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu çalışmaya katılan katılımcılar, tüm hizmet boyutlarında uygulama gezisinden bekledikleri düzeyde bir hizmet alamadıklarını ifade etmişlerdir. Alınan hizmetlerden kısmi memnuniyetsizlikler yaşanmasına rağmen katılımcıların genel memnuniyetlerinin yüksek olması bakımından bu araştırma bulguları, Manav ve Soybalı (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın bulgularından farklılık göstermektedir. Bu farklılığı, geziyi düzenleyen seyahat acentasının, konaklama tesislerinin ve hizmet sunan rehberlerin farklı olması ile açıklamak mümkün olabilir.

Katılımcıların, gezi boyunca kendilerine rehberlik eden eğitimci rehberlerden yüksek düzeyde memnun kaldıkları bu çalışma sonucunda öne çıkan önemli bir bulgudur. Bu açıdan bakıldığında araştırma bulguları, katılımcıların eğitimci rehberlere yönelik beklentilerinin karşılandığı yönündeki literatürdeki benzer çalışmaların (Ön vd., 2016; Ön Esen, 2018; Güzel vd., 2019) bulgularıyla örtüşmektedir. Ancak bu çalışmada gerek konaklama işletmeleri gerekse yeme-içme hizmeti alınan tesislerden kısmi memnuniyetsizlik yaşayan katılımcılar tespit edilmiştir. Bu açıdan araştırma bulguları, en fazla memnuniyetsizlik yaşanan konular arasında konaklama işletmelerinin olduğu yönünde Çokal ve diğerleri (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışma ile kısmen örtüşmektedir. Türkiye’de faaliyet gösteren otel işletmelerindeki hizmet kalitesinde bir standardın olmadığından söz edilebilir. Söz gelimi uluslararası turistlerin rehberli turlardaki davranışlarını ortaya koymaya yönelik Acar (2018: 171-172) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada Japonca bir rehber, Anadolu turlarında Japon turistlerin konaklama yaptıkları ilk otelde aldıkları hizmeti, diğer günler konaklayacakları otellerde de beklediklerini ancak bu beklentinin önüne geçebilmek amacıyla aynı hizmeti takip eden günlerde bulamama ihtimalinin olduğu yönünde onları uyardığını belirtmiştir. Dolayısıyla otellerdeki memnuniyetsizliğin kaynağı olarak sunulan hizmetlerde standartlaşmama gösterilebilir.

Araştırma kapsamında ortaya çıkan bulgulardan bir diğeri de katılımcıların, gezi öncesinde akademik olarak kendilerini yeterince hazırlayamadıklarıdır. Nitekim gezi öncesinde gerçekleştirilen odak grup görüşmesinde, gezinin başlangıç zamanı yaklaşmasına rağmen hala daha sunum konuları hakkında inceleme yapmayan katılımcıların olduğu tespit edilmiştir. Gezi güzergahı üzerindeki yerlerle ilgili detaylı bir inceleme yapmanın, gezinin verimliliğini arttırmadaki önemli hususlardan biri olduğu unutulmamalıdır.

Erdem ve Etiz (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, uygulama gezilerinin öğrencilerin turist rehberliği mesleğine olan ilgilerini arttırdığı ve mesleği icra etmelerine yönelik tutumları üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Güzel ve diğerleri (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, uygulama gezisi sonrasında öğrencilerin, rehberlik mesleğini icra etmeye yönelik görüşlerinin olumlu yönde değiştiği vurgulanmıştır. Gerçekleştirilen bu araştırma neticesinde, uygulama gezisi sonrasında katılımcıların bu mesleği icra etmeye yönelik istekliliklerinde, gezi öncesine kıyasla kayda değer bir artışın olduğu gözlemlenmiştir. Bu açıdan çalışma bulguları, literatürdeki diğer çalışmaları (Erdem ve Etiz, 2012; Güzel vd., 2019) destekler niteliktedir.

Yurtiçi uygulama gezilerinin turist rehberliği öğrencilerinin okulda aldıkları teorik bilgilerin pekiştirilmesini ve zenginleştirilmesini sağlama, okulda öğrenemedikleri bilgileri uygulama esnasında yerinde görerek ve deneyimleyerek öğrenme, uygulama esnasında karşılaşılan operasyonel sorunları gözleme, özgüven kazanma ve mesleğin icrasına yönelik tutumların olumlu yönde etkilenmesi gibi birçok yararının olduğu anlaşılmaktadır. Hangi eğitim alanında olursa olsun öğrencilere deneyim sağlama ve öğrenmelerini desteklemesi bakımından alan

gezilerinin ne kadar önemli olduğu literatürdeki diğer çalışmalar (Flexer ve Borun, 1984; Orion ve Hofstein, 1994; Hutzler ve Goodman, 2004; Farmer, Knapp ve Benton; 2007) tarafından da vurgulanmaktadır.

Turizm endüstrisinde aynı ürün ve hizmeti farklı yerlerde satın alan bireylerin memnuniyet düzeylerinde farklılık olabilmektedir. Nitekim alınan ürün veya hizmet her ne kadar benzerlik gösterse de birebir aynı değildir. Uygulama gezileri için de benzer bir durum söz konusudur. Uygulama gezilerine katılan rehber adaylarının ziyaretlerini farklı rehberler eşliğinde gerçekleştirmeleri, zaman zaman farklı otellerde konaklamaları ve yeme-içme hizmetlerini farklı tesislerden almaları, memnuniyet düzeylerindeki farklılığın nedeni olabilir. Bu çalışma neticesinde ortaya koyulan bulgulardan hareketle gelecekte yapılacak çalışmalara yönelik şu öneriler sunulmaktadır:

- Bu araştırmanın gerçekleştirildiği dönem, katılımcı grubu, gezinin düzenlendiği bölge ve hizmet sağlayıcılar zaman ve maddi nedenlerden ötürü kısıtlılık göstermektedir. Bulguların genişletilebilmesi amacıyla farklı dönemlerde farklı gruplarla veya farklı yöntemlerle bu alanda yapılacak araştırmaların yararlı olacağı düşünülmektedir.
- Uygulama gezisi ücretlerinin yüksek olması, öğrencileri zorlayıcı bir faktör olarak kabul edilebilir. Dolayısıyla gezi ücretlerinin makul seviyelere getirilmesi noktasında TUREB'in gerekli girişimlerde bulunması önem arz etmektedir.
- Uygulama gezisinde uygulanan tur programının yoğunluğu, şikâyet edilen konular arasında gösterilmiştir. Gezi programı oluşturulurken turizm sektöründeki paydaşların (akademisyenler, rehberler, seyahat acentaları) görüşlerine başvurulması, öğrencilerin memnuniyet düzeylerini olumlu yönde etkileyebilir.
- Uygulama gezisi takvimi belirlenirken TUREB ile turizm rehberliği eğitimi veren fakülte ve yüksekokulları arasındaki koordinasyonun sürekliliğinin sağlanması hususunda tüm paydaşlar, üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmelidir.
- Akademik açıdan gerekli hazırlıkların yapılmamasından yola çıkılarak uygulama gezisine katılmayı düşünen rehber adaylarının doğru biçimde yönlendirilmelerinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Bir danışman olarak fakülte ve yüksekokullardaki öğretim elemanlarına önemli görevler düşmektedir.
- Uygulama gezisinde hizmet sunan personel (şoför, garson, rehber gibi), geziye katılan rehber adayları arasında kısıtlı maddi imkanlara sahip öğrencilerin de olabileceğini göz önünde bulundurmalıdır. Dolayısıyla gezi esnasında katılımcıların bahşiş vermelerine yönelik zorlayıcı girişimlerden kaçınılmalıdır.
- Uygulama gezisine katılan öğrencilerin rehberlik mesleğini icra etmeye yönelik daha olumlu yaklaşımlar sergiledikleri görülmektedir. Bu noktada eğitim öğretim faaliyetleri içerisinde uygulama gezilerine yer verilmesine yönelik yasal düzenlemelerin yapılması, teorik bilgileri uygulamayla bütünleştiren etkin bir eğitim modelinin ortaya çıkmasını sağlayabilir.

Gerçekleştirilen bu çalışmanın birtakım sınırlılıkları vardır. Bu çalışma 2020 yılı TUREB yurtiçi kış uygulama gezisine katılan Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği Bölümü öğrencilerinin görüşleriyle sınırlıdır. Araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde (Şubat ayı) Kuşadası'nda bulunacak olan katılımcıların araştırmaya davet edilmeleri çalışmanın önemli bir kısıtını oluşturmaktadır. Nitekim belirtilen tarihte Kuşadası'nda olamayacak katılımcılar, araştırmaya dahil edilememiştir. Bunun yanı sıra, toplam 11 katılımcıdan her iki odak grup görüşmesine katılan katılımcı sayısı 8'dir. 2 katılımcı, gezi sonrası gerçekleştirilen odak grup görüşmesine, 1 katılımcı ise gezi öncesi gerçekleştirilen odak grup görüşmesine katılım sağlayamamıştır. Diğer yandan araştırmaya katılan katılımcıların tek bölge (Ege) ve iki bölge

(Marmara ve Ege) turuna katılmış olmaları da çalışmanın bir başka kısıtını oluşturmaktadır. Nitekim diğer bölgeleri de kapsayan turlara katılan katılımcıların memnuniyet durumları farklılık gösterebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, V. (2018). *Uluslararası Turistlerin Davranışlarının İncelenmesi: Türkiye’de Rehberli Turlara Katılan Turistler Üzerinde Bir Araştırma*. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Aydın.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. & Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı* (Beşinci baskı). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Arslantürk, Y., Küçükergin, F. N., & Apalı, Z. (2016). Turist Rehberliği Eğitiminde Güncel Durum ve Kavram Karmaşası, 17. *Ulusal Turizm Kongresi*, 20-23 Ekim 2016, Muğla-Bodrum, 915-922.
- Carmody, J. (2013). Intensive Tour Guide Training in Regional Australia: An Analysis of the Savannah Guides Organisation and Professional Development Schools. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(5), 679-694.
- Christie, M.F., & Mason, P.A. (2003). Transformative Tour Guiding: Training Tour Guides to Be Critically Reflective Practitioners. *Journal of Ecotourism*, 2(1), 1-16.
- Çeşmeci, N. (2020). Turist Rehberlerinin Eğitimi ve Belgelendirilmesi. İçinde, E. Düzgün (Editör), *Örnek Olaylarla Turist Rehberliği* (ss.43-64), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çokal, Z., Özsoy, A. & Keskin, B. (2020). Turist Rehberliği Yurtiçi Uygulama Gezilerinin Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi. III. *Ulusal Turist Rehberliği Kongresi Kongre Bildiri E-Kitabı*, 5-6 Kasım 2020, 104-117, Ankara.
- Değirmencioglu, A. Ö. (2001). Türkiye’de Turizm Rehberliği Eğitimi Üzerine Bir Araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 189-196.
- Eker, N. & Zengin, B. (2016). Turizm Rehberliği Eğitimi Müfredatlarının Uygulama Yeterliliğinin Profesyonel Turist Rehberleri Bakış Açısıyla İrdelenmesi. *Turar Turizm ve Araştırma Dergisi*, 5(2), 4-19.
- Erdem, B. & Etiz, N. (2012). Turist Rehberliği Bölümü Öğrencilerinin Rehberlik Tatbikat Gezisi Algıları: Balıkesir Üniversitesi TİOYO Örneği, *Turizm Eğitimi Konferansı Tebliğler*, 17-19 Ekim 2012, Ankara, 323-335.
- Farmer, J., Knapp, D. & Benton, G.M. (2007). An Elementary School Environmental Education Field Trip: Long-Term Effects on Ecological and Environmental Knowledge and Attitude Development. *Journal Environmental Education*, 38(3), 33-42.
- Flexer B. K., & Borun M., (1984). The Impact of a Class Visit to a Participatory Science Museum Exhibit and a Classroom Science Lesson. *Journal of Research in Science Teaching*, 21(9), 863-873.
- Gegez, A.E. (2010). *Pazarlama Araştırmaları* (Üçüncü Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Gorenak, M. & Gorenak, I. (2012). Challenges in Education of Tour Guides and Tour Managers, *Informatol*. 45(4), 287-296.
- Goss, J.D. & Leinbach, T.R. (1996). Focus Groups as Alternative Research Practice: Experience with Transmigrants in Indonesia, *Area*, 28(2), 115-123.
- Güzel, Ö.F., Kalın, V., Nacak, E. & Bilgi, E. (2019). Turist Rehberi Adaylarının 2019 Yılı Eğitim Uygulama Gezisine Yönelik Algıları: Nitel Bir Araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 575-595.
- Hashim, A.S., Ali, R. & Ismail, K. (2016). Higher TVET Educational Model as Basis for Global Curriculum: The UniKL Experience. *Journal of Modern Education Review*, 6(7), 461-469.
- Hutzel, W. & Goodman, D. (2004). Remotely Accessible Solar Energy Laboratory For High School Students. *34th ASEE/IEEE Frontiers in Education Conference*. October 20-23, 2004, Savannah, GA.

- İşçeli, Z. & Kılıç, G. (2018). Lisans Düzeyinde Turizm Rehberliği Eğitimi Veren Fakültelerin Müfredatlarının İncelenmesi. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 1(1), 41-56.
- Jennings, G. (2010). *Tourism Research* (Second Edition). Australia: John Wiley & Sons.
- Kitzinger, J. (1995). Introducing Focus Groups. *British Medical Journal*, 311, 299-302.
- Korkmaz, U. (2019). *Turist Rehberliği Uygulama Gezisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Kozak, M. (2014). *Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kürkcü, M. (2018). Rehber Adayları Gözünden Turist Rehberliği Bölümleri Ders Programları ve Uygulamalardaki Yanlılıklar. *Mediterranean Journal of Humanities*, 8(2), 437-449.
- Manav, A. & Soybalı, H.H. (2020). Turist Rehberi Adaylarının Uygulama Gezilerinden Beklentilerinin ve Memnuniyet Düzeylerinin Araştırılması. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 3(1), 18-31.
- Morgan, D.L. (2013). Focus Groups as Qualitative Research: Planning and Research Design for Focus Groups. Sage Research Methods, <http://study.sagepub.com/sites/default/files/Morgan.pdf>, (Erişim Tarihi: 03.07.2022).
- Okul, T. (2022). Turizm Rehberliği Eğitiminde Sanal Gerçeklik Uygulamaları Kullanımının Akademik Başarı ve Kalıcılığa Etkisi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Aydın.
- Okul, T. & Şimşek, G. (2020). Sanal Gerçeklik Uygulamalarının Turizm Rehberliği Bölüm Derslerinde Kullanımına Yönelik Bir Öneri. *Turist Rehberliği Nitel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 31-51.
- Orion, N. & Hofstein, A. (1994). Factors that Influence Learning During a Scientific Field Trip in a Natural Environment. *Journal of Research in Science Teaching*, 31(10), 1097-1119.
- Ön Esen, F., Güzel, F.Ö. & Gülmez, M. (2016). Profesyonel Turist Rehberliği Öğrencilerinin Yurtiçi Uygulama Gezisi ve Tur Rehberlerine İlişkin Algılarını Ölçmeye Yönelik Pilot Bir Çalışma, 17. *Ulusal Turizm Kongresi*, 20-23. Muğla
- Ön Esen, F. (2018). *Turist Rehberliği Eğitimi Kapsamındaki Uygulama Gezilerinin İncelenmesi: Bir Karma Yöntem Araştırması*. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Antalya.
- Ön Esen, F. & Gülmez, M. (2018), Turist Rehberliği Yurtiçi Uygulama Gezilerinin Öğrenciler Açısından Önemi: Akademisyenler ve Turist Rehberleri Üzerine Bir Araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 15(2), 320-335.
- ÖSYM, (2021). *2021-Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*. <https://www.osym.gov.tr/TR,21247/2021-yuksekogretim-kurumlari-sinavi-yks-yuksekogretim-programlari-ve-kontenjanlari-kilavuzu.html>, Erişim Tarihi: 13.04.2022.
- Patton, M. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Powell, R.A., & Single, H.M. (1996). Focus Groups. *International Journal for Quality in Health Care*, 8(5), 499-504.
- Resmî Gazete, (2012). Turist Rehberliği Meslek Kanunu, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120622-2.htm>, (Erişim Tarihi: 07.09.2021)
- Resmî Gazete, (2014). Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/12/20141226-25.htm>, (Erişim Tarihi: 07.09.2021)
- Sekaran, U. (2003). *Research Methods for Business: A Skill Building Approach* (4th Edition). New York: John Wiley and Sons.
- Sezerel, H., & Özoğul, T. (2019). Öğrenciyi Merkeze Almak: Turist Rehberliği Eğitiminde Uzman Mantosu Yaklaşımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 20(1), 167-197.

**TUREB 2020 Kış Uygulama Gezisine Katılan Turist Rehberi Adaylarının Memnuniyet Durumlarını Belirlemeye
Yönelik Bir Odak Grup Çalışması**

- Şimşek, G. (2012). Turizm Rehberliği Eğitiminde Teknoloji İvmesi: Etkileşimli Sanal Ortam. *Turizm Eğitimi Konferansı-Tebliğler 17-19 Ekim 2012*, Ankara, 426-434.
- Tanrısever, C., Bektaş, İ. & Koç, D.E. (2019). Dünyada Turist Rehberliği Eğitimi. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 2(1), 44-56.
- Temizkan, R. & Timur, B. (2020). Türkiye'deki Turist Rehberliği Eğitim Modellerinin Karşılaştırmalı Bir Analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 3550-3569.
- Topsakal, Y. (2021). Lisansüstü Düzeyde Turist/Turizm Rehberliği Eğitimi Veren Programların Müfredatlarının İncelenmesi ve Öneriler. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 24(1), 99-115.
- Kılıç Uçmuş, P. (2021). G-20 Ülkelerinde Turist Rehberliği Eğitimi. *Turist Rehberliği Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 23-43.
- UNESCO, (2015). Proposal for The Revision of the 2001 Revised Recommendation Concerning Technical and Vocational Education, *General Conference, 38th Session, Paris*
- Veal, A.J. (1997). *Research Methods for Leisure and Tourism: A Practical Guide* (Second Edition). London: Financial Times-Prentice Hall.
- Weiler, B. & Ham, S.H. (2002). Tour Guide Training: A Model for Sustainable Capacity Building in Developing Countries. *Journal of Sustainable Tourism*, 10(1), 52-69.
- WFGTA, (2022). *What is a Tourist Guide?*, <http://www.wftga.org/tourist-guiding/what-tourist-guide>, (Erişim Tarihi: 13.04.2022)
- Yenipinar, U. & Kardaş, K. (2019). Turizm Rehberliği Bölümleri Müfredat Geliştirme Önerisi. *Journal of Travel and Tourism Research*, (14), 1-26.
- Yenipinar, U. & Zorkirişci, A. (2013). Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Turist Rehberliği Eğitimi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 111-136.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Dokuzuncu Genişletilmiş Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.